

СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Сучасний стан, який має панувати українському суспільстві визначається особливостями функціонування і взаємодії трьох підсистем: правової держави, ринкової економіки та громадянського суспільства. Звичайно до цих підсистем на даний момент, як би не прикро було говорити, потрібно включати і загальнонаціональні інтереси та суверенітет нашої держави. На нашу думку, волонтерська діяльність є основою побудови та розвитку громадянського суспільства. Розвиток волонтерства в Україні на даний час є найактуальнішою темою, саме зараз відбувається побудова і розвиток громадянського суспільства з власними прагненнями: збереження держави, національної гідності і здобуття миру. В Україні в сучасних умовах система соціального захисту потребує до себе уваги як з боку держави так і суспільства. За військових подій які відбуваються нині в Україні стан населення значно погіршився, тому зросла потреба у більшій ефективності роботи системи соціального захисту, і збільшилась потреба у висококваліфікованих працівниках. Волонтерська робота є одним з напрямків соціальної допомоги у якій беруть участь добровольці які можуть надати ряд соціальних послуг тим хто цього потребує. В сучасних умовах все глибше потрібне усвідомлення громадськістю, державними органами важливості оптимізації різноманітних аспектів соціального розвитку. Тому все більше потрібне формування великого руху добровольців і це допоможе збільшити продуктивність соціальної роботи в будь-якій державі.

Мета статті. Метою нашого дослідження є вивчення і аналіз сучасного стану і основних тенденцій розвитку волонтерського руху в Україні.

Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання**:
проаналізувати сучасний стан волонтерства в Україні;
розглянути чинники формування волонтерства в Україні;
показати основні тенденції розвитку волонтерства в країні.

Виклад матеріалу. Волонтерство – це спосіб акумуляції соціального капіталу, потужний інструмент соціального, культурного та економічного розвитку суспільства, який в ринкових умовах сприяє збереженню балансу в суспільних відносинах та їх гармонізації; ефективний засіб об'єднання зусиль громадянського суспільства та органів державної влади щодо вирішення ряду соціальних проблем; базисна передумова і основа діяльності більшості громадських організацій. Волонтерський рух в Україні, як соціальне явище було закріплене після проголошення Україною незалежності і відтоді набуло ряду характерних цьому явищу ознак, які сприяють його становленню у якості соціального інституту та соціального руху. Беручи до уваги те, що волонтерська діяльність є проявом добровільної допомоги, її історичні форми відображаються у вигляді чотирьох типів соціальної підтримки, в основі яких лежать: сім'я, громада, державні структури та громадські об'єднання. Зокрема, дослідники волонтерства вважають, що воно існуватиме до тих пір, доки державні структури будуть неспроможні задовольняти соціальні потреби громадян, існують категорії людей, які потребують допомоги, і тих, хто готовий цю допомогу надати, будуть наявні методологічні та практичні розробки у галузі волонтерства. Становлення і динамічний розвиток волонтерського руху в Україні на сучасному етапі відбувається за рахунок внутрішніх (відродження традицій добровільної допомоги) і зовнішніх ресурсів (привнесені з-за кордонів нашої держави основи інституту міжнародного волонтерства). Крім того ця динаміка спровокована загальнонаціональним кризовим станом, в якому опинилось українське суспільство внаслідок різких політичних, економічних і соціальних перетворень, що відбуваються в Україні. Важливо розуміти, що в реаліях соціальної нестабільності українського суспільства потреба в добровільчій праці загострилася. Для її розв'язання зусиль і фінансових вкладень держави стає замало, тому соціальні державні служби й організації потребують допомоги населення, готового на безкорисну працю. Основною метою волонтерської роботи є зниження соціальної напруги в соціумі через безкорисне надання соціально значимих послуг на місцевому, національному чи міжнародному рівнях. Саме ця робота зараз необхідна українському народові, щоб зберегти власну суверенність та, нарешті, розбудити самосвідомість та самоідентичність українського суспільства.

На початку грудня 2014 року, відома соціологічна та маркетингова компанія «GfK Ukraine» провела дослідження стану волонтерського руху в Україні. Результати змусили нагадати іншим дослідникам про те, що волонтерський рух в Україні на даний момент чи не найпотужніша сила, яка присутня в секторі громадянського суспільства, діяльність якої потребує детального та більш глибокого дослідження. Згідно висновків дослідження, яке провела компанія GfK Ukraine, українці визнають велику роль волонтерського руху в суспільних процесах: 62 % визнають роль волонтерів у політичних змінах останнього року, 85 % вважають, що волонтерський рух допомагає зміцненню миру, а 81 % схильні вважати волонтерський рух обов'язковою складовою громадянського суспільства. Такі дані можуть свідчити лише про те, що волонтерський рух в Україні став невід'ємною частиною глибоких соціальних змін в структурі українського суспільства.

Ніл Вокер, Координатор системи ООН в Україні, відзначив, що волонтерство є важливим явищем, яке допомагає вирішувати важливі соціальні та економічні проблеми. Зокрема, пан Вокер зазначив: «Волонтерство – це більше, ніж просто внесок однієї людини. Основні цінності волонтерської роботи мають вирішальне значення для розвитку України та побудови її майбутнього. Політична воля сама по собі не є достатньою підставою для трансформації, люди повинні також брати в цьому участь задля здійснення змін. Ефективне законодавство є дуже важливим для забезпечення розвитку волонтерства...».

Останнім часом волонтери починають надавати нашим військовим послуги якісного нового типу, які потребують інтелектуальних зусиль, знань, умінь і навичок, а саме: створення унікальних систем управління військами, систем зв'язку між військовими підрозділами, навчальних військових програм для підготовки кадрів, розроблення інших системних програмних рішень тощо. Примітною особливістю становлення новітнього інституту волонтерства можна вважати збільшення масштабів наявних волонтерських організацій та об'єднань. Серед них «Повернись живим», «Крила Фенікса», «Народний тил», «Армія SOS»; надана ними сумарна фінансова допомога фронту лише у 2015 році становила 173 млн грн. Станом на 2018 рік організаціями «Повернись живим», та «Армія SOS» надана фінансова допомога фронту у розмірі 131 млн грн, це тільки за перший квартал 2018 року. Тому, як ми раніше зазначали, бюрократична система та недосконале законодавство у секторі громадянського суспільства встановлюють певні перепони для діяльності волонтерів. Але кризовий стан який охопив всі сфери життєдіяльності українського суспільства, змушує волонтерський рух розширюватись та ставати однією з рушійних сил в процесі глибоких соціальних змін українського суспільства.

Сьогодні в нашій країні з'являється нове розуміння волонтерства. Все більше людей виявляють соціальну активність і свідомість. Суспільство бере участь в акціях допомоги військовим, учасникам АТО, їх сім'ям, дітям-сиротам та людям з обмеженими можливостями, очищають місто і здають донорську кров. Волонтерська діяльність у сучасних умовах ґрунтується на таких основоположних засадах, добровільність та доброчинність, законність, гуманність та гідність,

спільність інтересів і рівність прав її учасників. Становлення волонтерського руху в Україні сьогодні відбувається за кількома основними напрямками, який має такі особливості:

1. Добровільна безкоштовна робота волонтерів у громадських та некомерційних організаціях – наданням допомоги різним категоріям населення у будь-яких видах діяльності, навчання, розвитку. Таке спрямування волонтерів будь-якого віку сприяє їхній творчій і соціальній самореалізації, саморозвитку та самостереженню.

2. Добровільна систематична або епізодична допомога державним установам реалізувати соціальну політику – допомога збройним силам у забезпеченні необхідними товарами для їхнього перебування на війні, допомога освітнім закладам у навчально-виховній роботі, установам соціального забезпечення – в роботі з дітьми та молоддю з особливими потребами та людьми похилого віку.

3. Волонтерська діяльність є наслідком творчого саморозвитку, навчання інших, але ця діяльність не є професійною.

4. Педагогічно спрямована волонтерська діяльність, по суті, виступає механізмом розвитку особистості, її соціалізації і духовного становлення. Цей напрямок розвивається в дитячих та молодіжних об'єднаннях (метою їх створення є суспільно корисна діяльність), в різних групах при Центрах соціальних служб сім'ї і молоді (ЦССМ).

5. Військова волонтерська спрямованість, по суті, виступає забезпеченням функціонування військових сил предметами життєдіяльності, захисту здоров'я і матеріально допомагає їм і їхнім сім'ям.

За словами Марії Донець, співзасновниці Ukrainian Volunteer Service, слово «волонтер» в Україні стало особливо популярним 2014-го року. Ще однією хвилею популярності волонтерства було Євро - 2012. До того часу мало хто розумів його суть. Розвиток волонтерського руху формує тренди. Як зазначила Марія Донець, за останні роки в Україні сформувався три основні тренди волонтерства: перший – люди всередині маргіналізованих груп почали допомагати один одному; другий – розвивається професійне (pro bono) волонтерство; третій – волонтерство стало більш уживаним і більш престижним. «Люди всередині маргіналізованих груп почали допомагати один одному. Особи, які знаходяться у зоні соціальної проблеми, почали ставати більш самозарадними. Наприклад, проект «Новий відлік», який допомагає ветеранам АТО і ВПО відкривати бізнес. Ті, які відкрили свій бізнес, приходять на цю програму менторами, беруть на роботу людей, що потребують допомоги. У 2018 році з'явилося багато професійних волонтерів. Вони знаходять у волонтерстві самореалізацію.

Волонтерство стає більш уживаним і престижним. Люди починають розуміти, що волонтерство – важливий пункт у резюме, який може в майбутньому допомогти отримати добру роботу. Цей тренд особливо помітний серед молоді та людей, які хочуть змінити сферу діяльності. Зараз розповсюдженою є ідея, що волонтером може бути як експерт, який безкоштовно надає допомогу, так і людина, яка вдома організувала розпродаж чогось, щоб зібрати кошти на щось. Люди можуть не лише допомогти, але й стати трішки кращими через зворотній зв'язок від спільноти, а також здобути нові знання і навички», – розповіла Марія. Через російсько-українську війну на Сході України для багатьох волонтерство стало сенсом життя. За словами Іванки Цюник, співзасновниці студентської організації «Україна - єдина», військово волонтерство має продовження і після війни. «Ми волонтеримо для військових. Це, насамперед, театральний напрямок, вертепи для військових. Також ми розвинули ще два напрямки: робота з дітьми у школах із зони АТО та поїздки дітей зі східних регіонів України до Львова. Після війни є що робити. Коли ми приїжджали у східні області та спілкувалися з військовими, вони говорили: ми дуже дякуємо вам за те, що ви робите, але це набагато потрібніше людям, які живуть тут; ідіть і робіть, бо те, що ви робите, – це культурний фронт. Тому ми вирішили ці напрямки розвивати далі. Навіть якщо війна закінчиться, візити громад будуть актуальними, навчання дітей у школах буде актуальним».

Нині все активніше розвивається інститут волонтерства, збільшуються масштаби волонтерської діяльності з її поширенням в урядові структури, в тому числі найвищій рівнів, на підставі розвитку інституціоналізованого різновиду довіри. Збільшується вплив волонтерської діяльності на стан країни, її розвиток і майбутнє.

Висновки. Отже, проаналізувавши процес виникнення та становлення волонтерства в основі трансформаційних перетворень в соціальній структурі суспільства, потрібно зазначити, що на сучасному етапі розвитку України є вкрай необхідним розширення можливостей дослідження такого соціального явища – як волонтерський рух. Адже цей вид діяльності виник як відповідь на поклик суспільства про допомогу, особливо це яскраво продемонстровано на прикладі затяжної кризи і війни в Україні. Також потрібно приділити увагу до удосконалення інституту волонтерства, об'єднань і організацій, пробудження та заохочення громадянського суспільства до більш активної участі збереження держави її незалежності і демократичності.

Література:

1. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Політична соціологія: навчальний посібник / За ред. Гончарук-Чолач Т.В. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ», 2018. – 250 с.
2. Івженко.І.Б. Системна самоорганізація як ключова властивість функціонування волонтерських рухів [Текст]/І.Б.Івженко//Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. - 2017.- №1.-С.131-141
3. Черниш Наталія. Вплив довіри та довірчих відносин на становлення новітнього соціального інституту волонтерства в сучасній Україні [Текст]/Наталія Черниш//Соціологія: теорія, методи, маркетинг. -2016.- №2.-С.26-38
4. Дані взяті із опублікованого звіту компанії GfK Ukraine проведеного соціологічного дослідження на тему «Волонтерський рух в Україні» Режим доступу: http://www.gfk.com/ua/news-and-events/press-room/press-releases/pages/pr_volunteer_day_2014.aspx
5. Гриньков С.О.СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ УКРАЇНИ/С.Гриньков[Електронний ресурс]. – Режим доступу : file:///C:/Users/user/Downloads/Znpkhist_2015_10_6.pdf
6. Козачук М. Б, Волонтерський рух в Україні в період кризового стану: соціологічний ВІМІР/М.Козачук[Електронний ресурс]. – Режим доступу : file:///C:/Users/user/Downloads/Npchsdoc_2015_258_246_17.pdf
7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://management.lviv.ua/aktualno/news/item/603>
8. Політологія [Текст]: навч. посіб. / Т. В. Гончарук-Чолач, О. М. Рудакевич, М. Гурик [та ін.]; за ред. Т. В. Гончарук-Чолач. Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2019. – с. 320.
9. Рудакевич О.М. Політологія. Лекції, семінари, самостійна робота.-Тернопіль,2006.-С.94-105.